

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2020
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

A1.

α) «ΟΥΛΕΝ»: σελ. 53 «Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας, για παράδειγμα, ξεπέρασε, με την έλευση των προσφύγων, το 1.000.000 κατοίκους και, φυσικά, δεν μπορούσε πλέον να υδρεύεται με το χρονολογούμενο από τους ρωμαϊκούς χρόνους Αδριάνειο Υδραγωγείο. Τη λύση του ζητήματος ανέλαβε το 1925 η αμερικανική εταιρεία ΟΥΛΕΝ, με την κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης στο Μαραθώνα».

β) «διχοτόμηση του χαρτονομίσματος»: σελ. 50-51 «Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της».

γ) «Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών» (1924): σελ. 160 «η Σύμβαση ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας προέβλεπε την αποζημίωση των ανταλλάξιμων προσφύγων για τις περιουσίες που εγκατέλειψαν στις πατρίδες τους, από το κράτος υποδοχής. Το έργο της εκτίμησης της αξίας των

εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν ανέλαβε η Μικτή Επιτροπή. Για να βοηθήσει το έργο της ελληνικής αντιπροσωπείας, στη Μικτή Επιτροπή Συστάθηκε το 1924 η *Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών* που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας. Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της, ιδρύθηκαν κατά τόπους *Γραφεία Ανταλλαγής Πληθυσμών*».

A2.

- α) Λάθος
- β) Σωστό
- γ) Λάθος
- δ) Σωστό
- ε) Λάθος

B1.

σελ.144, 146 «Ήδη, πριν από τον Αύγουστο του 1922, ελληνικοί πληθυσμοί της Μικράς Ασίας (Πόντου, Κιλικίας, Καππαδοκίας) είχαν εγκαταλείψει τα σπίτια τους και είχαν καταφύγει στη Σμύρνη ή την Ελλάδα. Μετά την καταστροφή της Σμύρνης σειρά είχαν τα Βουρλά, το Αϊβαλί και τα Μοσχονήσια. Διώξεις σημειώθηκαν και στη βορειοδυτική Μικρά Ασία (Προποντίδα και αλλού). Αιχμάλωτοι στρατιώτες και ντόπιοι άνδρες 18-45 ετών συγκεντρώθηκαν σε στρατόπεδα και σχηματίστηκαν πορείες αιχμαλώτων και ομήρων προς το εσωτερικό της Μικράς Ασίας. Πολλοί πέθαναν από κακουχίες και ασυμία. Στους κατοίκους της Ανατολικής Θράκης δόθηκε προθεσμία ενός μήνα για να εκκενώσουν την περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο είχαν τη δυνατότητα να πάρουν μαζί τους όσα μπορούσαν να μεταφέρουν από την κινητή περιουσία τους. Οι Έλληνες της χερσονήσου της Καλλίπολης έφυγαν αργότερα. Συνολικά, το φθινόπωρο του 1922 έφθασαν στην Ελλάδα περίπου 900.000 πρόσφυγες (ανάμεσά τους και 50.000 Αρμένιοι). Περίπου 200.000 Έλληνες παρέμεναν στην Καππαδοκία και γενικότερα στην Κεντρική και Νότια Μικρά Ασία. Αυτοί μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα το 1924 και το 1925 με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής. Ένα τμήμα των Ελλήνων του Πόντου κατέφυγε στη Ρωσία».

B2.

σελ. 216 «Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, έμπειρος πολιτικός, πρώην πρωθυπουργός της Ελλάδας και μετέπειτα Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, ανέλαβε τα καθήκοντα του στις 18 Σεπτεμβρίου 1906. Η πολιτική ομαλότητα επανήλθε στην ταραγμένη Κρήτη και μια νέα περίοδος δημιουργίας εγκαινιάστηκε. Η οικονομία βελτιώθηκε, η δημόσια διοίκηση αναδιοργανώθηκε και καταβλήθηκε ιδιαίτερη φροντίδα για την οργάνωση της δημόσιας υγείας και της παιδείας. Το πιο σημαντικό είναι ότι οργανώθηκε για πρώτη φορά η Πολιτοφυλακή της Κρήτης, δηλαδή ο πρώτος στρατός του νησιού (1907), που εξελίχθηκε σε αξιόλογη δύναμη, όπως φάνηκε αργότερα στους Βαλκανικούς πολέμους 1912 - 1913. Η παρουσία των ξένων στρατευμάτων κατέστη πλέον περιττή και οι Μ. Δυνάμεις αποφάσισαν να εκκενώσουν την Κρήτη μέσα σε ένα χρόνο, με μόνη εγγύηση την ασφάλεια των μουσουλμάνων της νήσου. Ένα ευχαριστήριο Ψήφισμα της Κρητικής Βουλής (21 Μαΐου 1908) προς τις Μ. Δυνάμεις ήταν η επίσημη πολιτική πράξη της χειραφέτησης της Κρήτης από την προστασία των Μ. Δυνάμεων. Το νησί έπρεπε πλέον να κινείται με τις δικές του δυνάμεις στη διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γ1.

α) σελ. 89-90 «Οι *εκσυγχρονιστές* συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση». *Το κείμενο Α επιβεβαιώνει την εκλογή του και προσθέτει πως παραιτήθηκε από την πρωθυπουργία του αυτόνομου νησιού του στις 30 Αυγούστου για να έρθει στην Ελλάδα.* «Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μία ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις». *Πράγματι, από το μπαλκόνι του «Grand Hôtel» στην Πλατεία Συντάγματος εκφώνησε στις 5 Σεπτεμβρίου την πασίγνωστη εκείνη προγραμματική ομιλία με την οποία παρουσιάστηκε ως «σημαιοφόρος νέων πολιτικών ιδεών» και όχι ως αρχηγός ενός νέου κόμματος.*

«Στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων». Στο πρώτο παράθεμα επιβεβαιώνεται η προσπάθεια να σταθεροποιηθεί αυτό το πολιτικό σύστημα μέσω της περιορισμένης εξισορρόπησης των συμφερόντων των μεσαίων και των κατώτερων κοινωνικών ομάδων, ενώ αίσθηση προκάλεσε η κυριαρχία των πλευρών του τεχνικού εκσυγχρονισμού του πολιτικού συστήματος

«Βασικές θέσεις του προγράμματος του ήταν η κοινωνική γαλήνη και η ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων». Το ίδιο κείμενο προσθέτει πως ο Βενιζέλος επικρίνοντας το αναποτελεσματικό σύστημα δικαίου, τους πεπαλαιωμένους κανόνες δικαίου και την ελλιπή προστασία του πολίτη από την αδικία, δεν ανταποκρινόταν μόνο στις προσδοκίες του επιχειρηματικού κόσμου, αλλά εξέφραζε ταυτόχρονα τον κοσμάκη, που σε αντίθεση με τον τραπεζίτη ή τον επιχειρηματία ήταν απροστάτευτος απέναντι στα κακώς κείμενα στη δικαιοσύνη. «Επίσης, ο εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, και στρατιωτικοί εξοπλισμοί για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων». Το κείμενο Α συμπληρώνει πως πολλές μεταρρυθμίσεις θα εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα του επιχειρηματικού κόσμου, όπως κυρίως η μεταρρύθμιση του δικαίου, γιατί το εμπορικό δίκαιο προερχόταν από μια εποχή στην οποία δεν υπήρχαν ούτε ατμόπλοια ούτε σύγχρονες ασφαλιστικές εταιρείες ούτε ανώνυμες εταιρείες.

β) σελ. 90 «Ο Βενιζέλος, παρά την πίεση των οπαδών του, υποστήριξε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και όχι την ψήφιση νέου». Προς επίρρωση αυτού, το κείμενο Β αναφέρεται στην αντιπαράθεσή του με μερίδα του συγκεντρωμένου πλήθους που φώναζε «Συντακτική!». Σώπασαν τελικά, όταν ο Βενιζέλος για τρίτη φορά επέμεινε ότι είχε προτείνει (τον Ιανουάριο) τη σύγκληση Αναθεωρητικής Βουλής. «Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε». Το δεύτερο κείμενο τονίζει την άρνηση του Βενιζέλου πως ήταν κατά του θρόνου. Το κείμενο Γ εξηγεί τη στάση αυτή του Βενιζέλου απέναντι στο θεσμό της Βασιλείας. Ευθύς με τον ερχομό του στην Ελλάδα ο κρητικός ηγέτης ασχολήθηκε με την εξασφάλιση της εμπιστοσύνης του στέμματος. Η σχέση του με τον Γεώργιο έγινε

αμέσως φιλική. Ο ρεαλιστής Γεώργιος κατάλαβε ότι ο πραγματιστής Κρητικός δεν έπασχε από ιδεοληψίες ούτε θυσίαζε τους κύριους στόχους του σε ιδεολογικές αντιμοναρχικές στερεότυπες αντιλήψεις. Ίσως κατάλαβε ότι η μέγιστη προτεραιότητα στη ζωή του Βενιζέλου ήταν να οδηγήσει τα οράματα του ελληνικού αλυτρωτισμού σε αίσιο πέρας. Όλα τα άλλα, ακόμη και ο εκσυγχρονισμός και η ανόρθωση, εξυπηρετούσαν τον στόχο αυτόν. Η ενόπια κυβέρνηση και θρόνου γινόταν για τον Βενιζέλο πρόσθετο όπλο εθνικής ομοψυχίας, που θα οδηγούσε στις διεκδικήσεις των Βαλκανικών Πολέμων ένα αδιαίρετο έθνος.

γ) σελ. 90 «Ο Βενιζέλος προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματος αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης». Πράγματι, το κείμενο Α αναφέρει πως μόνο στη βουλή θα ιδρυόταν το κόμμα της ανανέωσης, όταν θα βρισκόταν μαζί με ομοϊδεάτες και το κείμενο Γ πως θα είναι το πρώτο κόμμα αρχών στην Ελλάδα.

σελ. 91-92 «Όσον αφορά τη δομή του βενιζελικού κόμματος, αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό προσωποπαγές. Ο Βενιζέλος, με ισχυρή θέση στο Κοινοβούλιο και μεγάλο κύρος, είχε τα πάντα υπό τον έλεγχο του, όπως και ο Τρικούπης. Οι σύνδεσμοι Φιλελευθέρων που είχαν ιδρυθεί δεν έπαιζαν κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος και δεν διέφεραν σημαντικά από τις τοπικές ομάδες φίλων που σχημάτιζαν τα παραδοσιακά κόμματα. Το 1912 άρχισε να αναδιοργανώνεται το κόμμα, με την ίδρυση Λέσχης Φιλελευθέρων στην Αθήνα και σε ορισμένες άλλες εκλογικές περιφέρειες». Το κείμενο Γ επισημαίνει πως το Κόμμα Φιλελευθέρων θα αποκτήσει τοπικές λέσχες κατά το βρετανικό πρότυπο. Παρά το γεγονός ότι η επέκτασή του και οι οργανωτικές του βάσεις υπήρξαν εντυπωσιακές, παρέμεινε κόμμα στελεχών κι όχι μαζών. «Οι βενιζελικοί είχαν πλάσει στο νου τους ένα ιδεατό κόμμα, χωρίς τις μικρότητες και τις διχόνοιες της παλιάς πολιτικής ελίτ, όμως αυτό δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα. Η ηγεσία έπρεπε αναγκαστικά να λαμβάνει υπόψη κοινωνικά και τοπικά συμφέροντα καθώς και αντιπαλότητες ανάμεσα σε στελέχη, όπως συνέβαινε και σε κάθε άλλο κόμμα».

Δ1.

α) **σελ. 42** «Στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη. Η προοδευτική διανομή των εθνικών γαιών που προέκυψαν από τον επαναστατικό αγώνα του 1821-1828 δημιούργησε πλήθος αγροτών με μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες. Τα λίγα εναπομείναντα «τσιφλίκια» στην Αττική και την Εύβοια δεν προκαλούσαν ιδιαίτερο πρόβλημα». *Το κείμενο λειτουργώντας επιβεβαιωτικά επισημαίνει πως μολονότι ιδιόκτητα τσιφλίκια και άκληροι κολίγοι υπήρχαν στο βασίλειο της Ελλάδας από την ίδρυσή του, μέχρι το 1881 το φαινόμενο ήταν περιορισμένο σε μερικές περιοχές της πεδινής ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και της Βόρειας Εύβοιας (κυρίως στις επαρχίες Αττικής, Φθιώτιδας και Ιστιαίας) και δεν αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικών συγκρούσεων ή κοινωνικών αντιπαράθεσεων.*

σελ. 42 «Αργότερα όμως, η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), την Άρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας». *Το κείμενο πιστοποιεί την προσάρτηση της Άρτας και της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος και την εμφάνιση του προβλήματος των μεγάλων ιδιοκτησιών.*

σελ. 42-43 «Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων». *Το παράθεμα αναφέρεται στην κατάσταση και στη ζωή των κολίγων στα τσιφλίκια που καλλιεργούσαν. Αποτελούσαν μια πολυπληθή κοινωνική ομάδα άκληρων χωρικών, άμεσα εξαρτημένων από τους ιδιοκτήτες γης – τσιφλικάδες. Αναλάμβαναν να καλλιεργήσουν τη γη που ανήκε στους κατόχους των τσιφλικιών και απέδιδαν στους ιδιοκτήτες μερίδιο από την ετήσια παραγωγή. Το μερίδιο αυτό ανερχόταν συνήθως στο μισό ή στο ένα τρίτο του προϊόντος μετά την αφαίρεση του σπόρου και του φόρου.*

«Επιπλέον, οι τσιφλικάδες άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν

να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις»

β) σελ. 43 «Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910)». *Το κείμενο συμπληρώνει τις νομοθετικές παρεμβάσεις της πρώτης κυβέρνησης Βενιζέλου που ψηφίστηκαν το 1911. Με το νόμο ΓΩΝΣ/31 Ιουλίου του 1911 που καταργούσε το νόμο του 1899 η κυβέρνηση Βενιζέλου απαγόρευσε τις εξώσεις των κολίγων και επέβαλε στην αναθεώρηση του Συντάγματος ρυθμίσεις (όπως το άρθρο 17 που προέβλεπε τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ιδιοκτησιών όχι μόνον για λόγους «δημόσιας ανάγκης» αλλά και για λόγους «δημόσιας ωφέλειας»), οι οποίες άνοιξαν το δρόμο για την απαλλοτρίωση των μεγάλων γαιοκτησιών. «Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων».*

γ) σελ. 43-44 «Το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης έγινε στα ταραγμένα χρόνια του Α' Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού διχασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης. Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο».

Οι απαντήσεις είναι ενδεικτικές και εναπόκεινται στην κρίση των μαθητών

Επιμέλεια: Άρης Τσιαντόπουλος